

Ветрова І. М.,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Стаття присвячена дослідженню структури та функцій еліптичних речень англійської казки Роальда Даля «Чарлі та шоколадна фабрика». Особлива увага звертається на закономірності структурної організації еліптичних речень, їх стилістичний потенціал.

Ключові слова: еліптичне речення, художній текст.

Статья посвящена исследованию структуры и функций эллиптических предложений англоязычной сказки Роальда Даля «Чарли и шоколадная фабрика». Особое внимание уделено закономерностям структурной организации эллиптических предложений, их стилистический потенциал.

Ключевые слова: эллиптическое предложение, художественный текст.

The article focuses on the analysis of structure and functions of elliptical sentences in a tale «Charlie and the Chocolate Factory» by Roald Dahl. Structural peculiarities of various types, their stylistic functions are described in the work.

Key words: elliptical sentences, works of fiction.

Постановка наукової проблеми та її значення. Синтаксис є одним із найважливіших засобів стилетворення, адже «саме в синтаксичній будові мови закладені особливо великі можливості для стилістики» [5, с. 134]. Дослідження синтаксичної будови мови є одним із пріоритетних напрямків лінгвостилістики, а поняття «стилістичний синтаксис» та «експресивний синтаксис» стали важливою частиною теорії мови й лінгвістичного дослідження художнього твору.

До експресивних синтаксичних засобів належать еліптичні речення, під якими розуміють речення з пропущеним словом чи словосполученням, зрозумілим з контексту або з конкретної ситуації [8, с. 75]. Окремим аспектам вивчення еліпсиса присвячені наукові праці В. Г. Александрової [1], Л. Р. Безуглої [2], В. В. Богатько [3; 4], проте вивчення особливостей функціонування еліптичних речень в англійській казці Роальда Даля «Чарлі та шоколадна фабрика» досі залишалося поза увагою науковців, що підтверджує актуальність роботи.

Об'єкт дослідження – еліптичні речення в англійській казці Роальда Даля «Чарлі та шоколадна фабрика».

Предметом вивчення є структура та функції еліптичних речень казки.

Матеріалом дослідження слугували 200 еліптичних речень, дібраних з англійського твору Роальда Даля.

Для здійснення аналізу використовувалися методи структурно-граматичного, семантико-синтаксичного, лінгвостилістичного аналізу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У художньому творі конструкції емоційно-експресивного синтаксису мають надзвичайні стилістичні можливості. За словами В. В. Богатько, «їхня специфіка полягає в тому, що вони у своїй семантичній структурі містять додатковий компонент значення і за своєю синтаксичною організацією відрізняються від одиниць емоційно-нейтрального синтаксису. Та сама синтаксична структура може слугувати для вираження кількох зовсім різних емоційно-експресивних значень» [4, с. 7].

Еліпсис як конструкція емоційно-експресивного синтаксису є явищем синтаксичної деривації, заснованим на процесі усичення матеріальних компонентів речення на принципах ергономіки мовлення, та пов'язаним із прагненням мовної особистості до гармонізації своїх мовленнєвих повідомлень шляхом їх розукрупнення [1, с. 18]. Еліптичні речення, незважаючи на пропуск певного елемента, не потребують ні контексту, ні ситуації для передачі інформації, вона вичерпно виражається всією конструкцією речення в цілому. Такі речення самостійно функціонують у мові, а уявлення про неназваний член впливає зі змісту речення [7, с. 348].

Аналіз еліптичних речень англійської казки Р. Даля виявив такі приклади використання еліпсиса (значок Ø)

а) **підмета та присудка:** 1) *'You're blowing up like a balloon!'* 'Ø Ø Like a blueberry,' said Mr Wonka [10:31] ← *'You're blowing up like a blueberry?'* 2) *'You do know we don't have a hope, don't you?'* 'Yes, Ø Ø' 'Charlie said [10:13] ← *'Yes I do;*

б) **підмета, присудка та додатка:** 1) *'He gives her anything she wants!'* Ø Ø Ø *'Absolutely anything!'* [10:17] ← *'He gives her absolutely anything;'* 2) *'And Grandpa Joe said, 'You mean to say I've never told you about Mr Willy Wonka and his factory?'* 'Ø Ø Never Ø Ø, answered little Charlie [10:4] ← *'You have never told me;*

в) **допоміжного дієслова:** 1) *'Ø You like it?'* asked Mr Wonka [10:27] ← *'Do you like it?';* 2) *'Ø You think so?'* cried Mr Wonka [10:43] ← *'Do you think so?';* 3) *'And who Ø got the fourth Golden Ticket?'* Charlie asked [10:11] ← *'And who has got the fourth Golden Ticket?';*

г) **допоміжного дієслова та підмета:** 1) *'Why Ø Ø use squirrels?'* [10:36] ← *'Why do you use squirrels?';* 2) *'Mike Teavee asked. 'Why Ø not Ø use Oompa-Loompas?'* [10:36] ← *'Why do not you use Oompa-Loompas?';*

р) **допоміжного дієслова, підмета та присудка:** *'And do you like my trees?'* he cried, pointing with his stick. *'And Ø Ø my lovely bushes?'* [10:21] ← *'And do you like my lovely bushes?';*

д) **дієслова-зв'язки складного іменного присудка:** *'How dare you laugh like that when my boy's just gone up the pipe! You Ø monster!'* [10:26] ← *'You are monster!';* *'An important room, this Ø!'* [10:20] ← *'An important room this is!';*

е) **підмета та дієслова-зв'язки складного іменного присудка:** 1) *'I'm so glad! Ø Ø So happy for you'* [10:19] ← *'I am so happy for you!';* 2) *'Then save her!'* cried Mrs Salt. *'Ø Ø Too late,'* said Mr Wonka [10: 37] ← *'It is too late;'*

є) **повнозначної частини присудка:** 1) *'Will you tell me now, Grandpa Joe, please?'* *'I certainly will Ø'* [10:4] ← *'I certainly will tell;'* 2) *'Don't you think you ought to go?'* 'Well ... no ... *'I'm not so sure that I shouldØ.'* 'But you must Ø' [10:16] ← *'I should go; But you must go.'*

Як свідчать приклади, автор використовує еліптичні речення для імітації розмовно-побутового мовлення, яке відзначається обов'язковою емоційною забарвленістю [6, с. 157], є здебільшого спонтанним, тобто безпосереднім, непередбаченим. Його компонентами є позамовні елементи – міміка, жести, конкретна ситуація, наявність чи відсутність об'єкта мовлення» [7, с. 17], які сприяють досягненню комунікативної мети. Оскільки еліптичні речення з'являються у конкретній прагматичній ситуації, читач, спираючись на лінгвістичні пресупозиції, з легкістю може спрогнозувати значення еліптованого компонента фрази. Так, у прикладі: *'How far d'you think he'll stretch?' asked Mr Teavee. 'Maybe miles,' said Mr Wonka* [10, с. 50] читач з легкістю розуміє, що у відповіді автор має на увазі – *Maybe he'll stretch for miles*.

Дистрибуція еліптичних речень у творі «Чарлі та шоколадна фабрика» Р. Даля вказує на те, що діалогічне мовлення є основною сферою використання мовленнєвого еліпсу і, таким чином, сприяє яскравому відтворенню духу живого мовлення у тексті: *'What are you going to do?' cried Charlie. 'I'm going right on in to fetch them,' said Mr Wonka. 'How?' asked Grandpa Joe. 'Through the roof,' said Mr Wonka, pressing another button* [10, с. 50].

Наведені приклади демонструють, що у діалозі спостерігається поєднання декількох реплік, які утворюють лексико-синтаксичну єдність. Ввідна репліка, часто представлена питальним реченням, передбачає певну структурну будову відповіді, неповнота якої не перешкоджає розумінню, а навпаки сприяє усуненню тавтології. Таким чином, синтаксична організація діалогу значно виокремлює його із суцільного тексту казки, розвантажує сторінку, оскільки його метою є відображення безпосереднього спілкування людей.

Незважаючи на те, що еліптичні конструкції характеризуються конденсацією інформації, для них властивим є високий рівень стилістичного потенціалу. Еліптичні речення виконують функцію економії, усуваючи тавтологію, сприяють лаконізму оповіді, її точності й експресивності і водночас виконують особливу характеристичну функцію, суть якої полягає в соціальній та психологічній характеристиці мовця [4, с. 3].

Так, наприклад, еліптичні речення доволі часто слугують засобом вираження невдоволення, обурення та нетерплячості мовця, що яскраво описує його надмірну емоційність та запальний характер: 1) *'Beastly girl,' said Grandma Josephine*; 2) *'What a revolting woman,' said Grandma Josephine. 'And what a repulsive boy,' said Grandma*. Використання еліптичних речень у вищенаведених прикладах свідчить про прагнення автора додати оповіді спонтанності, динамізму та експресії.

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що найпоширенішими моделями еліпсиса є випущення підмета та дієслова-зв'язки (36,1%), випущення підмета та присудка (15,1%), а також випущення допоміжного дієслова (14,1%).

Пояснити частоту вживання тих чи інших еліптичних моделей доволі складно. Зрозумілим є лише той факт, що періодичність їх вживання безпосередньо пов'язана з емоційністю мовця, місця та обставин за яких відбувається розмова. Так, значно менш продуктивними є моделі еліпсиса допоміжного дієслова, підмета та присудка (7%) та еліпсиса підмета, присудка та додатка (5%).

Отже, при значній економії структурних компонентів еліптичні речення залишаються інформативно достатніми одиницями, оскільки їх структурна неповнота компенсується семантикою присутніх компонентів. Скорочення довжини речення лише сприяє його високій акцентній, інтонаційній, смислової концентрації, підвищує експресивність та активізує увагу читача.

Література:

1. Александрова В. Г. Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичного речення в сучасній англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / В. Г. Александрова. - Безуглая Л. Р. К проблеме классификации эллипсиса (на материале немецкого языка) / Л. Р. Безуглая // *Нова філологія*. – 2005. – № 2 (22). – С. 10-16.
2. Богатько В. В. Еліптичні речення як різновид неповних структур / Богатько В. В. // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія: [збірник наукових праць]. – Вінниця: Вид-во ВДПУ, 2003. – Випуск 5. – С. 11-14.
3. Богатько В. В. Явища еліпсиса в мові сучасної публіцистики: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. В. Богатько. – Київ, 2005. – 21 с.
4. Ващенко В. С. Стилістичні явища в українській мові. Частина перша [Текст] / В. С. Ващенко. – Харків: Вид-во ХДУ, 1958. – 228 с.
5. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту: [навч. посіб. для студ. старших курсів фак. англ. мови] / В. А. Кухаренко. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 272 с.
6. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: [підручник]. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2000. – 248 с.
7. Словник лінгвістичних термінів [уклад. Д. І. Ганич, І. С. Олійник]. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
8. Сучасна українська літературна мова: [підручник] / [за ред. М. Я. Плющ]. – К.: Вища шк., 2006. – 430 с.
9. Dahl R. Charlie and the Chocolate Factory [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.fictionbook.ru/author/dahl_roald/charlie_1_charlie_and_the_chocolate_factory... 7/31/2006